

Thema

De Heilige Geest als de Geest van gericht

A.N. Hendriks

Als het over het werk van de Heilige Geest gaat, denken wij dadelijk aan de vernieuwing van ons hart en leven. Hij is het toch die ons opnieuw geboren doet worden (Joh. 3:8) en de heiliging van ons leven bewerkt (2 Tess. 2:13). Terecht spreekt onze Catechismus dan ook in Zondag 8 over ‘de Heilige Geest en onze heiliging’.

Echter, uit de Schrift blijkt dat het werk van de Geest niet daartoe beperkt is. Er is ook zijn werk bij de schepping (Gen. 1:2; Ps. 33:6) en bij de onderhouding van alle dingen. Het is de Heilige Geest die in de lente het gelaat van de aardbodem vernieuwt (Ps. 104:30) en die mensen het leven geeft (Gen. 6:3; Job 33:4). Ook als het om kunde en inzicht gaat, moeten we aan de Geest van God denken (Ex. 31:3; Jes. 11:2).

In dit artikel vraag ik aandacht voor een aspect van het veelomvattende werk van de Geest, dat in de theologische bezinning en in ons spreken over de Heilige Geest erg op de achtergrond gebleven is. De Schrift noemt de Heilige Geest namelijk ook ‘de Geest van gericht’ (Jes. 4:4) en dat is iets dat wij niet zo gauw met de Heilige Geest verbinden.

Het is me opgevallen dat in praktisch alle verhandelingen over de Heilige Geest en zijn werk het thema ‘de Geest en het oordeel’ uit het zicht blijft. En dat is een lacune die een belangrijk stuk onderwijs van de Schrift geen recht doet. De Geest is zeker de Heer die levend maakt (vgl. de geloofsbelijdenis van Nicea), de Geest die mensen doet leven, Gods kinderen opnieuw geboren laat worden, mensen met wijsheid en kunde siert, maar Hij is ook degene die gericht houdt en een rol speelt in de bediening van Gods toorn.

Het is toch treffend dat de apostel Petrus, juist wanneer de Geest op de pinksterdag wordt *uitgestort*, over ‘bloed, vuur en rookwalm’ spreekt en wijst op de *oordelen* die in aantocht zijn (Hand. 2:19-20). Daarin horen we de echo van wat Jesaja zegt als hij het heeft over ‘de Geest van gericht en van uitdelging’, de Geest die Gods oordeel voltrekt (Jes. 4:4).

A. van der Beek

Ere wie ere toekomt. Hoeveel kritische kanttekeningen ook bij de dogmatische arbeid van dr. A. van der Beek, hoogleraar aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, te plaatsen zijn, hij is het die wel brede aandacht gegeven heeft aan de donkere kant van het werk van Gods Geest en zich veel moeite geeft om het werk van de Geest niet totaal op te sluiten in de leer van onze verlossing.¹ Er is een eigenheid in het werk van de Geest die we niet christologisch kunnen verwoorden (p. 182). De Geest staat in een *breder* kader. Gods Geest waait door de wereld en trekt door de geschiedenis. Hij is de dragende en scheppende kracht van de wereld en zijn geschiedenis.

Dat impliceert dat we niet alleen ‘zo lieflijk’ over Hem kunnen spreken. Hij is ook ‘een chaotische Geest’ (p. 211), die present is in de vernietigende dwarswegen van de geschiedenis. De Heilige Geest heeft niet alleen van doen met de mooie kanten van het leven, ook rampen, oorlog en ziekte hebben met Hem te maken. De kosmische Geest is een huiveringwekkende kracht. ‘Gods Geest is ook een draaikolk van ziedende toorn’ (p. 212) die dood en verderf zaait. Een kracht om voor te beven.

Maar, gelukkig, in Jezus Christus heeft God een nieuw begin gemaakt. De Geest die wij uit het Oude Testament kennen als de Geest van toorn en verderf, is de Geest van *Christus* geworden, de Geest van liefde en vernieuwing. Door Jezus’ lijden heeft de Geest van toorn en

wraak geen bestaan meer. God heeft ‘nieuwe wegen gekozen voor zijn geschiedenis met de mensen. De macht van de wraak, van de toorn, van de vernietiging heeft hij afgewezen, voor zichzelf, voor de mens’ (p. 242).

Van de Beek gaat wel zeer ver wanneer hij stelt: ‘De macht van het kwade en de Geest van de liefde vinden hun oorsprong in de ene God. Ze zijn zijn ene Geest die in de geschiedenis veelvuldig wordt door zijn nieuwe daden. Ze zijn boven alles aanwezig in de éne schepping, die voortkomt uit het verleden en vervuld is met de nieuwheid van de Geest van Christus ...’ (p. 269).

Wat de professor zo allemaal over de Geest zegt, neem ik niet graag voor mijn rekening. Hoe kun je nu over ‘de Geest van de duisternis’ (p. 269) en over een ‘boze macht (...) die geen bestaansrecht meer heeft in God’ spreken, terwijl de apostel Johannes ons voorhoudt: ‘God is licht en in Hem is in het geheel geen duisternis’ (1 Joh. 1:5)?

Maar ik waardeer dat Van de Beek ons tenminste corrigeert wanneer we een te lieflijk beeld van de Heilige Geest hebben, en aandacht vraagt voor het toornende van de Geest.

Het Oude Testament

De gereformeerde theologie heeft altijd de *eenheid* van Gods werken benadrukt. Bij de schepping, verlossing en heiliging zijn de Vader, de Zoon en de Heilige Geest alle drie betrokken, ook wanneer één Persoon daarin op de voorgrond treedt. Zo is het ook wanneer het gaat om Gods *oordeel*. Ook daar staat de Heilige Geest niet los van. Wanneer gezegd wordt: ‘Onze God is een verterend vuur’ (Heb. 12:29), geldt dat ook van de Geest!

Je ziet dat reeds in het Oude Testament. De Geest vervult de rechter Gideon om de strijd aan te binden met de Midjanieten (Re. 6:34). Hij is het ook die Simson aangrijpt om de Filistijnen aan te pakken (Re. 14:19).

In Jesaja 4 horen we hoe de Geest van God de reiniging van Jeruzalem voltrekken zal als ‘de Geest van gericht en van uitdelging’. Het louteringsgericht dat Gods volk moet ondergaan, zal het werk van de Geest zijn.

In Jesaja 34 is sprake van Gods oordeel over Edom. Het zal een puinhoop worden waarin allerlei schrikgestalten huizen. ‘Niet één van deze wezens zal ontbreken, zij zullen elkaar niet missen, want zijn (= van de HERE) mond heeft het geboden en zijn adem bracht ze samen’ (vs. 16). Voor ‘adem’ staat in het Hebreeuws *ruach*, dat zowel ‘adem’ als ‘geest’ kan betekenen. De NBV heeft hier in plaats van ‘zijn adem’ ‘zijn geest’ en dat is prima te verdedigen. We ontmoeten hier dan de Geest van God als degene die het opneemt voor Sion, en Edom de vijandschap tegen Gods volk vergeldt. Opnieuw een bewijs hoezeer de Heilige Geest ook de Geest ‘van het gericht’ is!

Jesaja 40 tekent ons de vergankelijkheid van mensen tegenover het eeuwig blijvende Woord van de HERE. ‘Alle vlees is gras en al zijn schoonheid als een bloem van het veld. Het gras verdort, de bloem valt af, als de adem van de HERE daarover waait’ (vs. 6-7). Ook hier vinden we weer voor ‘adem’ het woordje *ruach*, dat ook in dit geval vertaald kan worden met ‘geest’. Kiezen we voor deze vertaling, dan horen we hier hoe de Geest van de HERE heerlijkheid kan doen verwelken.

In het gebed van de profeet dat we vinden in Jesaja 63, horen we over Israëls weerspanning. Het treurige resultaat van Israëls geschiedenis is dat zij de Heilige Geest ‘bedroefden’. ‘Daarom veranderde Hij voor hen in een vijand. Hijzelf streed tegen hen’ (vs. 10). Met die ‘Hij’ en dat ‘Hijzelf’ wordt zeker de HERE bedoeld. Maar we mogen hier ook aan

de Heilige Geest denken, die nota bene Israëls vijand werd en harten in plaats van te neigen, verhardde (vgl. vs. 17: 'Waarom (...) verharddet Gij ons hart, zodat wij U niet vreesden?').

Er is nog een schriftplaats die wel heel sterk spreekt. Ik wijs op Zacharia 6:8, waar we lezen: 'Zie, die uitgegaan zijn naar het Noorderland brengen mijn Geest in het Noorderland tot rust'. J. Ridderbos vertaalt: 'Zie, zij die uitgaan naar het land van het Noorden, laten mijn Geest in het Noorden neer.'² Hij wijst erop dat voor 'neerlaten' in het Hebreeuws hetzelfde werkwoord wordt gebruikt als in Zacharia 5:11, waar het vertaald is met 'neerzetten'.

God stuurt zijn Geest naar het land van Juda's onderdrukkers als een Geest van *gericht*. Die Geest komt in het land waar de goddeloosheid haar zetel heeft (Zach. 5:11). Ridderbos tekent hierbij dan aan: 'Blijkbaar wil de Godsopenbaring er nadruk op leggen, dat niet alleen de goddeloosheid, maar ook de Geest des HEEREN in het Noorderland komt. In verband hiermede achten wij het waarschijnlijk, dat de Geest des HEEREN hier allereerst voorkomt als de Werker van het gericht over de daar in het Noorderland aangebrachte goddeloosheid.'

We kunnen de conclusie trekken dat reeds het Oude Testament ons leert dat de Heilige Geest niet enkel de Heer is die levend maakt, maar ook de Geest die gericht houdt en het kwaad bezoekt.

Het Nieuwe Testament

Wat we al in het Oude Testament vonden, wordt in het Nieuwe ons nog sterker verkondigd. Heel treffend is dat Johannes de Doper op Jezus wijst als degene die zal dopen 'met de Heilige Geest en met *vuur*' (Luc. 3:16). De context geeft alle aanleiding om bij dit 'vuur' te denken aan zuivering en oordeel. Jezus zal immers met de wan zijn dorsvloer geheel zuiveren en het kaf verbranden met onuitblusbaar vuur (vs. 17). Het dopen met de Heilige Geest en het dopen met vuur worden door Johannes in één adem genoemd. Het is blijkbaar onlosmakelijk aan elkaar verbonden. De komst van de Geest heeft ook een donkere kant. Er komt een zuivering op gang die enerzijds het koren bijeenzamelt, maar anderzijds uitloopt op een vernietigend oordeel over het kaf. We leren hier hoezeer ook de Geest van *Pinksteren* 'de Geest van gericht en van uitdelging' is (Jes. 4:4)!

Wat Petrus zegt bij de uitstorting van deze Geest, leert ons dit nog krachtiger. We horen in Handelingen 2 hoe huiveringwekkend het wordt wanneer Christus gaat 'dopen met vuur'. De apostel citeert uit de profeie van *Joël* en spreekt over 'bloed, vuur en rookwalm', 'de zon zal veranderen in duisternis en de maan in bloed'. Met de komst van de Geest zijn 'de laatste dagen' aangebroken (Hand. 2:17) en dat zijn ook de dagen van Gods toorn en gericht. We zien hoe Petrus de lijn van Joëls profetie en van Johannes de Doper doortrekt door de uitstorting van de Heilige Geest te verbinden met ontzagwekkende oordelen.

Pinksteren brengt een toename in *genade* en *gericht*! De Geest komt 'in grote volheid' (1 Tess. 1:5), maar zijn komst ontketent ook de krachten van 'de grote dag van de Here' (Hand. 2:20).

Dat de Geest van Pinksteren ook de Geest van gericht is, laat de plotselinge dood van Ananias en Saffira ons zien (Hand. 5). Zij besmeurden met hun huichelarij wat de Geest zo heerlijk werkte in de gemeente van Jeruzalem. Het was de Heilige Geest die zij daarmee bedroefden en die voor hen daardoor tot een vijand werd (vgl. Jes. 63:10). Wat er met deze twee leden van de jonge christelijke kerk gebeurde, doordringt ons ervan dat de Geest die onder ons is komen wonen (vgl. Ef. 2:22), ook een 'verterend vuur' is!

Openbaring

Dat de komst van de Geest op Pinksteren genade *en* gericht met zich meebrengt, wordt ons wel heel nadrukkelijk verkondigd in het laatste boek van de Bijbel. God is in Christus de God die *komt* (Op. 1:4,7). Dat is het grote thema in de Openbaring. En in dat komen heeft de Heilige Geest een niet te miskennen plaats.

Dat blijkt al meteen in de vredegroet waarmee het visioen van Johannes opent.

Vooruitgrijpend op dat visioen laat Johannes ons horen over ‘de zeven geesten’ die voor Gods troon zijn (Op. 1:4). De apostel ‘heeft de zeven Geesten als zeven fakkels van vuur gezien (vss. 4-5) en als de zeven hoornen en zeven ogen van het Lam (vss.5-6). Aan alle drie passages (vss. 1,4; 4-5; 5-6) ligt Zacharia 4:1-14 ten grondslag, waar de zeven lampen en de zeven ogen met de activiteit van de Geest worden verbonden. Kennelijk is Zacharia 4 een sleutelhoofdstuk voor het optreden van de Geest in de wereld. Hoe gaat God, gegeven de onweerstaanbare macht van het beest, zijn heerschappij op aarde vestigen? Niet door macht noch door geweld, maar door zijn Geest (Zach. 4:6).⁵

We vinden dus reeds aan het begin van Johannes’ boek aangeduid hoezeer de *Heilige Geest* betrokken is bij dat komen van God in genade en gericht!

Wat aan het begin wordt aangeduid, komt in Openbaring 4 duidelijker aan het licht wanneer Johannes Gods troon ziet, en hoort hoe vanuit die troon ‘bliksemstralen, stemmen en donderslagen’ uitgaan, een arsenaal van vernietigende krachten. Daarbij treft het dat in direct verband daarmee Johannes zeven vurige fakkels ziet branden voor de troon, waarvan hij zegt: ‘dit zijn de zeven Geesten van God.’

Gods komen brengt ontzagwekkende gerichten met zich mee. En dat staat niet los van de werkzaamheid van zijn Geest. De Koning op de troon beschikt wanneer Hij ten oordeel komt, over zeven Geesten, een volheid van Geesteswerkingen. Daarbij zeggen ons de ‘*vurige fakkels*’ hoezeer ook de Geest een ‘verterend vuur’ is.

Als laatste tekst in dit verband noem ik Openbaring 5. Johannes ziet het Lam in het midden van Gods troon ‘met zeven horens en zeven ogen’ die ons verkondigen dat het Lam niet alleen de bevoegdheid, maar ook de *kracht* heeft om het boek (‘de boekrol’) met Gods maatregelen tot bevrijding van zijn volk en bestraffing van zijn vijanden te realiseren. Van die kracht spreken de zeven horens en de zeven ogen. Het Lam beschikt over zevenvoudige stootkracht en over een volmaakt overzicht, waarbij niets Hem ontgaat.

Treffend is opnieuw dat Johannes eraan toevoegt: ‘dit zijn de zeven Geesten van God, uitgezonden over de gehele aarde.’ Het is mogelijk om deze verklarende notitie geheel te laten slaan op die zeven horens en die zeven ogen. Als we daarvoor kiezen, dan wordt ons hier de *macht* van Christus’ Geest aangewezen (met een zinspeling op Zach. 4:10): zijn Geest is sterk en werkzaam! Machtig en actief om zijn gemeente te bouwen (vgl. Op. 3:1), maar ook om het op te nemen tegen alle vijandschap. En dat dubbele werk van de Geest is *wereldwijd*. De zeven Geesten zijn immers ‘over de hele wereld uitgestuurd’.

Openbaring 5 verkondigt ons hoe de Godsregering *Christusregering* is geworden en dat Hij het is door Wie de Vader nu alle dingen regeert (vgl. antw. 50 HC). Daarbij beschikt onze Heiland over een Geest die zijn kracht en werkzaamheid in heel de wereld betoont. In genade *en* gericht, als ‘de Geest van het zoonschap’ (Rom. 8:15) *en* als ‘de Geest van gericht’ (Jes. 4:4).

Ten slotte

Wat wij vonden in de Schrift, maakt wel duidelijk dat ons zicht op de Heilige Geest wel enige bijstelling behoeft. Al mogen we daarin niet zo ver gaan als professor Van de Beek doet. Zijn contrastering van ‘de kosmische Geest’ als de Geest van geweld en duisternis, met ‘de Geest

van Christus' als de Geest van liefde en herstel, miskent niet alleen dat in God geen duisternis is, maar doet ook ernstig tekort aan wat het Nieuwe Testament zegt over het werk van de Geest in genade *en* in gericht.

Zeker, we mogen en moeten heerlijke en blij makende dingen zeggen over de Geest. Wat is het geweldig dat Hij in ons wil wonen (Rom. 8:11), ons opnieuw geboren doet worden (Joh. 3:5), ons heiligt (2 Tess. 2:13), ons met gaven siert (1 Kor. 12:8v) en ons uiteindelijk verheerlijkt (1 Petr. 4:14). Wat een liefde en volharding betoont de Geest door ons leven lang met ons bezig te zijn!

Maar bij al ons jubelen over de Geest, dienen wij niet te vergeten dat Hij de *Heilige Geest* is, van wie ook geldt dat Hij te rein van ogen is om het kwaad te zien en die het onrecht niet kan aanschouwen (Hab. 1:13), en dat Hij niet alleen 'de Geest van genade' (Zach. 12:10), maar ook 'de Geest van gericht' (Jes. 4:4) is!

De Geest die Ananias en Saffira dood deed neervallen, en die als de Geest van het Lam ook *oordelend* in deze wereld bezig is en bloed, vuur en rookwalm brengt. Het laatste boek van de Bijbel verkondigt ons uitvoerig wat dit voor Gods vijanden betekent. En het komt dicht bij ons wanneer Petrus zegt: 'Want het is nu de tijd dat het oordeel begint bij het huis van God' (1 Petr. 4:17). De christelijke gemeente is dus de plek waar de bliksem van het Goddelijk oordeel het eerst inslaat. 'De Geest van gericht en uitdelging' richt zich heiligend *en* straffend allereerst op zijn eigen woonplaats (Ef. 2:22)!

Dat doordringt ons van de *ernst* van de pinksterbedeling. Alles wat het Nieuwe Testament zegt over het heerlijke werk van de Geest in en aan ons, stelt ons ook diep *verantwoordelijk*. Wij moeten niet doorgaan met Hem te bedroeven (Ef. 4:30), Hem uit te doven (1 Tess. 5:19), nog minder ons tegen Hem te verzetten (Hand. 7:51), waarbij het eindstation kan zijn dat wij de Geest van de genade lasteren (Heb. 10:29, vgl. Mat. 12:31). Want de Geest die in ons woont, laat niet met Zich spotten. Juist in verband met zijn *genadewerk* klinkt de waarschuwing: 'Vreselijk is het te vallen in de handen van de levende God!' (Heb. 10:31). Maar gelukkig allen die zich door die Geest laten *leiden*. Zij zijn kinderen van God (Rom. 8:14). En ze zullen het merken ook! Want de Geest van Christus is krachtig en werkzaam. Hij zal ze reinigen en dagelijks vernieuwen om ze ten slotte volkomen rein in het eeuwige leven een plaats te geven te midden van de gemeente van de uitverkorenen.

Noten:

- 1 Vgl. A. van de Beek, *De Adem van God. De Heilige Geest in kerk en kosmos*, Nijkerk 1987. Recent gaf W.F. Wisselink in een Schriftlicht in ons blad aandacht aan de komst van de Geest op Pinksteren en de oordeelsprofetie van Joël 3, zie 'Joël op het Pinksterfeest' in: *Nader Bekeken*, jrg. 17 nr. 5, p. 130v.
- 2 J. Ridderbos, *De Kleine Profeten III*, (Korte Verklaring), Kampen 1935, p. 99.
- 3 H.R. van de Kamp, *Openbaring. Profetie vanaf Patmos*, Kampen 2000, p. 58.